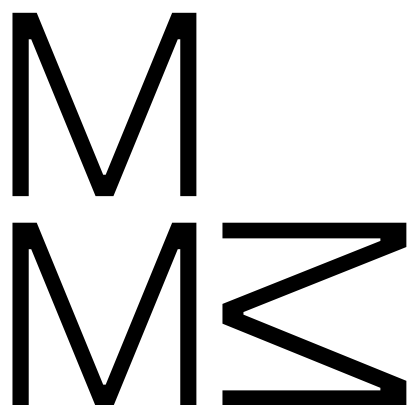


Špilberko pilis ir tvirtovė
apžvalginė ekskursija



Pilies istorija



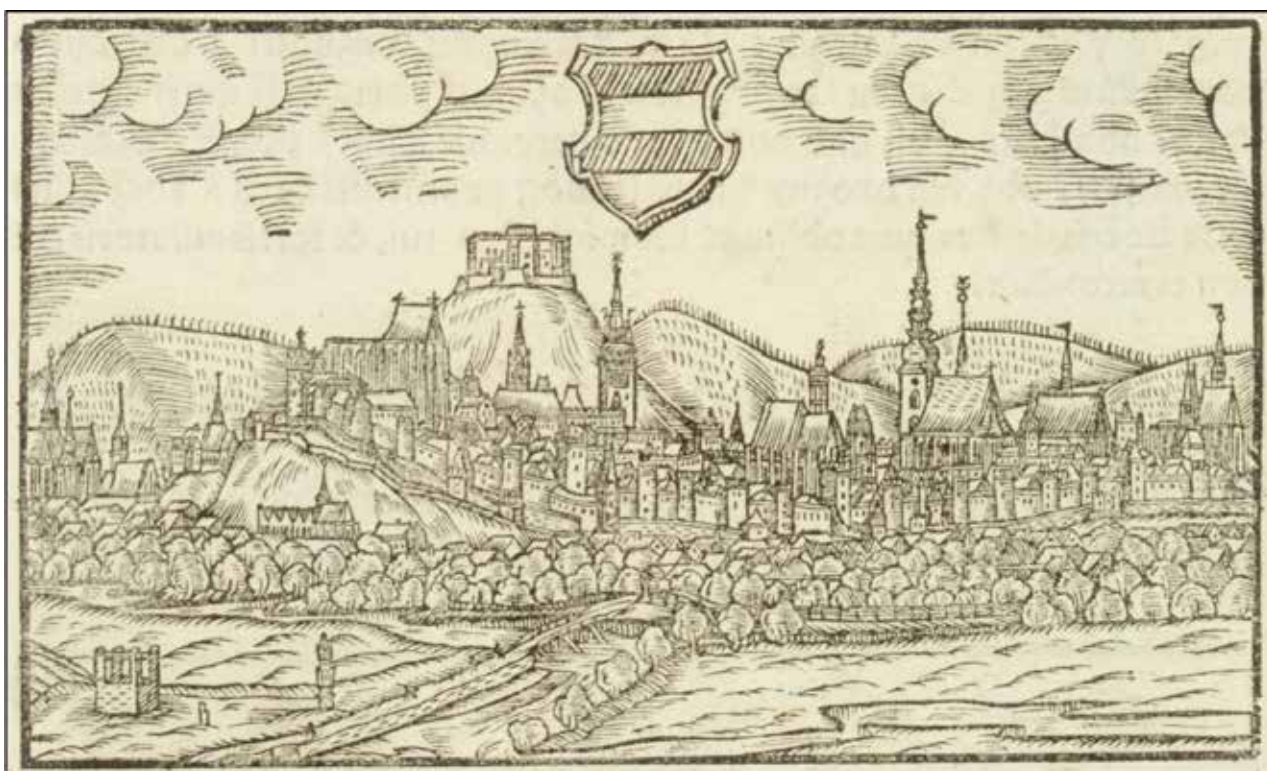
Muzeum města Brna

hrad Špilberk

Ponios ir ponai,

Sveiki atvykę į Nacionalinį kultūros paminklą – Špilberko pilį ir tvirtovę, kurioje įsikūręs Brno miesto muziejus.

Špilberkas daugiau nei septynis šimtmečius yra neatsiejamas Brno miesto orientyras, taipogi valdovų stiprybės ir žmonių kančių simbolis. Per tą laiką jis ne kartą buvo perstatytas, taip pat keitė savo paskirtį. Ekskursijos metu trumpai susipažinsime su turtinga tvirtovės istorija.



Seniausias Brno ir Špilberko vaizdas. JAN WILLENBERG. Brno. Vaizdas iš pietryčių. 1593 m. Iliustracija Baltramiejaus Paprockio knygoje „Garsiosios Moravijos markgrafystės veidrodis“.

KARALIŠKOJI PILIS

Ant aukščiausios Brno kalvos pastatyta pilis pirmiausia buvo strategiškai reikšminga besikuriančiam miestui. Tai buvo tvirtas gynybinis taškas, nes priešai negalėdavo užimti kalvos ir panaudoti jos miestui pulti.

Pirmą kartą pilis raštu paminėta **1277** metais, kai Bohemijos karalius ir Moravijos markgrafas, tikėtinas pilies įkūrėjas Pržemisl Otakaras II liepė dedikuoti pilies koplyčią Šv. Jonui Krikštytojui ir pavedė ją administruoti Doubravnyko kanauninkui Henrikui.

Tačiau kol kas tiksliai nenustatyta, kur pilyje buvo įrengta ši koplyčia. Po metų Špilberke įvyko Čekijos karalystės luomų Generalinė asamblėja: karalius asmeniškai nepirmininkavo, tačiau renginys buvo iškilmingas. 1279 m. pirmą kartą raštuose užfiksuotas vardas Špilberk („Spilberch“): taip buvo pavadinta kalva, bet vėliau šiuo vardu pradėta vadinti ir pilį. Apie tai, kaip pilis tikriausiai atrodė tuo laikotarpiu, pakalbėsime vėliau.



PETR VAVREČKA, ALEŠ NAVRÁTIL. Špilberkas – Moravijos markgrafų rezidencinė pilis XIV amžiuje. Vaizdas iš šiaurės rytų. 2017 m.

MORAVIJOS MARKGRAFŲ REZIDENCIJA

XIV ir XV amžiaus pradžioje Špilberkas buvo Liuksemburgiečių giminei priklausančių Moravijos markgrafų gyvenamoji pilis. Čia apsigyveno jaunesnysis Karolio IV brolis Jonas Henrikas, o pastarojo sūnus **Joštas Liuksemburgietis** (Moravietis) pilyje gyveno iki pat savo mirties 1411 m. Joštas buvo vienas svarbiausių Moravijos politikų, nes per savo karjerą pasiekė Vokietijos karaliaus (vadinamo „Romos karaliaus“) titulą. 1411 m. išnykus Liuksemburgo markgrafų

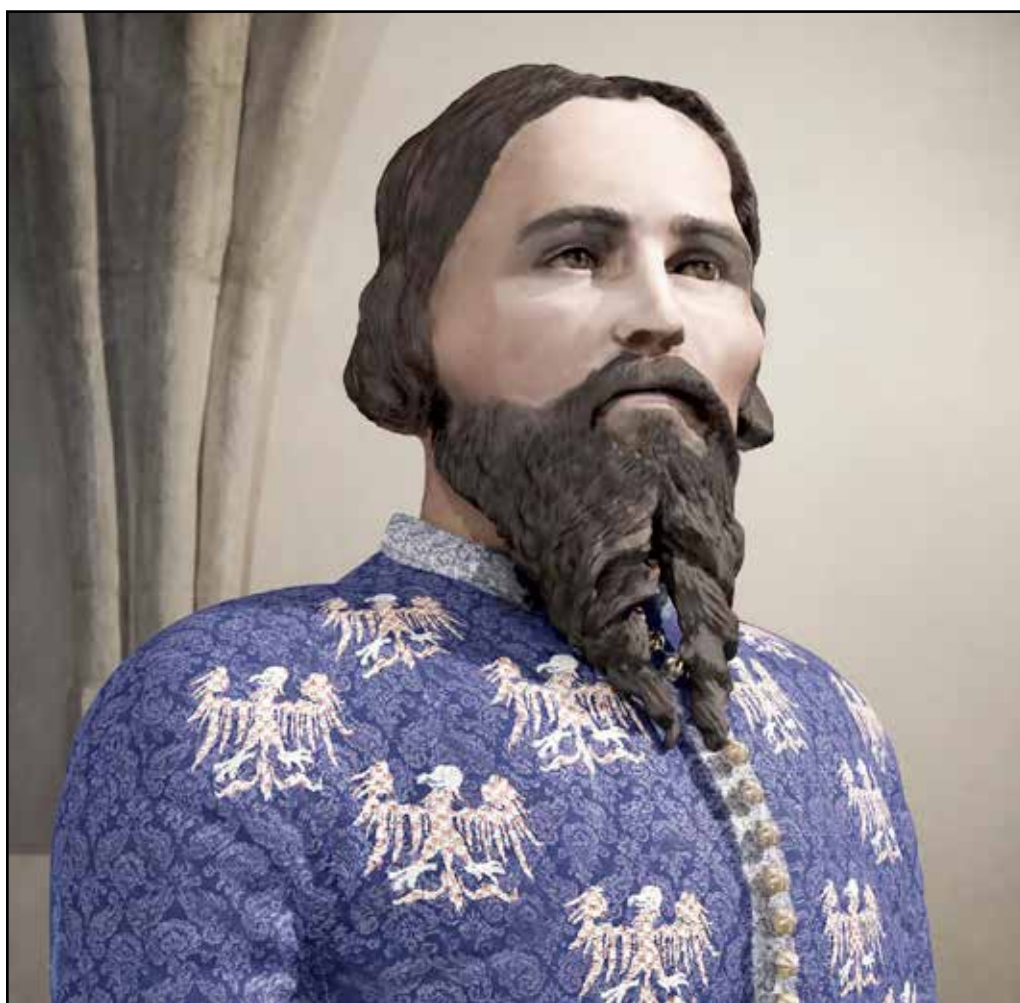
dinastijos šakai pilis tapo burggrafų valdoma karine tvirtove, kuri taip pat suvaidino vaidmenį husitų karuose – būtent kovoje tarp Čekijos karaliaus Jurgio Podiebradiečio ir Vengrijos karaliaus Motiejaus Korvino. Po to sumažėjo tiek pilies karinė reikšmė, tiek valdovų susidomėjimas jos priežiūra. 1560 metais Špilberkas tapo Brno miesto nuosavybe. Pilį tvarkė miesto valdininkas, čia buvo įsikūrusi ir nedidelė karinė įgula. Dėl prastos būklės 1578 m. pilis net sudegė.



Daugiau apie Joštą Liuksemburgietį ir seniausią Špilberko istoriją galite sužinoti parodoje „**NUO PILIES IKI TVIRTOVĖS**“.



Dalinai atidengti viduramžių pilies pamatai – cilindriniai bokštai.



Jošto Liuksemburgiečio kompiuterinė vizualizacija, kurią galite pamatyti parodoje „Nuo pilies iki tvirtovės“.

KRAŠTO TVIRTOVĖ

Trisdešimtmečio karo metu Špilberkas suvaidino svarbų vaidmenį. Kadangi dalis Moravijos dvarininkų prisijungė prie Čekijos luomų sukilimo, kai kurie jų buvo įkalinti čia pat, pilyje. Dėl to 1621 m. Ferdinandas II (1578–1637 m.) atėmė pilį iš miesto. 1645 m. vasarą Špilberkas, vadovaujamas **Jokūbo Jurgio Ogilvio** (1605–1661 m.), nors ir būdamas gana prastos būklės, atlaikė tris mėnesius trukusią gausių švedų pajėgų apgultį, tuo reikšmingai prisidėdama prie karo lūžio. Imperatorius suvokė strateginę Špilberko svarbą, todėl į jo atstatymą investavo nemažai lėšų. Vėlesniuoj šimtmečiu, ji palaipsniui buvo perstatyta į didžiulę baroko tvirtovę vadovaujant karo inžinieriui Pierui Pilypui Bešadui de Rošpanui. XVIII amžiaus 4-ąjį dešimtmetį dviejuose šoniniuose pilies grioviuose buvo pastatyti **kazematai**, kurie valdant imperatoriui Juozapui II (jis valdė 1780–1790 m.) į istoriją įrašyti kaip vienas griežčiausių Habsburgų monarchijos kalėjimų. XVIII amžiaus viduryje pulkininkas Francas fon Trenkas Špilberke atliko bausmę iki gyvos galvos (ne kazematuose, bet pastate, kuris stovėjo galiniame griovyje), ir mirė šiame kalėjime.

Nors kalėjimas pirmiausia buvo skirtas nusikaltėliams, nuteistiems ilgalam laikui arba iki gyvos galvos kalėti už baudžiamuosius nusikaltimus, nuo XVIII amžiaus 9-ojo dešimtmečio čia taip pat pradėti kalinti kaliniai, kuriuos būtų galima pavadinti politiniais. 1795 m. rudenį čia buvo atvežta 15 vengrų jakobinų, kuriems vadovavo Ferencas Kazinčis.

Faktiška tvirtovės pabaiga įvyko 1809 m., per antrąjį imperatoriaus Napoleono I Bonaparto (1769–1821 m.) apsilankymą ir po to įvykusią miesto okupaciją. Tuo metu Napoleonas prancūzų inžinieriams įsakė sugriauti strategines Špilberko dalis: keletą bastionų (pvz., pietvakarių), užpilti šulinį ir sunaikinti didžiajame kieme stovėjusį arsenalą. Oficialiai tvirtovės statusas iš Špilberko buvo atimtas 1820 m.



JERONIMAS BENAS BAŽERIS, HANSAS JORGAS CEIŽERIS. Švedų apgultas Brno. 1645–1646 m. Fragmentas. Originalas eksponuojamas Brno parodoje Špilberke.

1645–



Jurgio Jokūbo Oglivio herbas didžiajame Špilberko pilies kieme.



Daugiau apie švedų kariuomenės Brno miesto apgultį galite sužinoti ekskursijoje **BASTIONAS – FORTIFIKACIJOS**.



Daugiau apie Špilberko kalėjimą galite sužinoti ekskursijoje **KAZEMATAI – KALĖJIMAS**.

TAUTŲ KALĖJIMAS

Tais pačiais metais buvusi tvirtovė buvo perduota civilinei administracijai ir ateinančius trisdešimt metų čia buvo kalėjimas. Tarp pirmųjų kalinių (galime juos pavadinti politiniais) XIX amžiaus 2-ojo dešimtmečio pradžioje buvo Italijos karbonarai ir „Jaunosios Italijos“ nariai. Bene garsiausias iš jų buvo poetas **Silvijus Pelikas**, kuris išėjęs į laisvę savo prisiminimus apie vietos kalėjimą surašė knygoje „Mano kalėjimai“. Didžiausia tautinė grupė (beveik 200 vyrų) buvo lenkų revoliucionieriai, ypač 1846 m. kilusio Krokuvos sukilimo prieš Austrijos valdžią dalyviai. Vienas iš jų – Henrikas Bogdanskis, kaip ir Pelikas, savo įspūdžius apie Špilberko kalėjimą aprašė knygoje „Lenkijos revoliucionierius Špilberke“. Dar prieš imperatoriui Pranciškui Juozapui I uždarant civilinį kalėjimą 1855 m., vienoje kamerų buvo įkalintas garsusis plėšikas Vaclovas Babinskis.



Italų bėsnis, uždėjęs na Špilberku v Brnė
od 10. dubna 1822 do 1. srpna 1830.
Poeta Italiano, incarcerato allo Spielberg in Brno
dal 10 aprile 1822 fino al primo agosto 1830.

Silvijus Pelikas. XX amžiaus 2-ojo dešimtmečio atvirukas.



Špilberkas Silvijaus Peliko įkalinimo metu. J. V. REIMAS. Špilberko vaizdas iš Františkovo parko. 1820–1850 m.

Daugiau apie Špilberko kalėjimą galite sužinoti parodoje
„ŠPILBERKAS – TAUTŲ KALĖJIMAS“.

#hradspilberk
#vilatugendhat
#meninskabrana
#arnoldovavila



@Muzeum mesta Brna
@Spilberkzije
@hrad.spilberk

KELIŲ ARMIJŲ KAREIVINĖS

Ateinančius šimtą metų (1858–1960 m.) Špilberkas vėl priklausė kariuomenei. Jis tapo apie 500 kareivių talpinančiu kareivinių kompleksu, kuriuo naudojosi kelios armijos: Austrijos-Vengrijos, Čekoslovakijos, Vokietijos, o po Antrojo pasaulinio karo – vėl Čekoslovakijos.

1862 m. Špilberkas buvo perduotas Brno miesto nuosavybėn, siekiant jo šlaituose sukurti viešąjį parką.

Neabejotinai vienas reikšmingiausių šio laikmečio įvykių buvo Špilberko kazematų ir apžvalgos bokšto atvėrimas visuomenei 1880 m. Dėl to kazematai iki šių dienų tapo ne tik lankomiausia pilies dalimi, bet ir

seniausių nuolatinių ekskursijų Brno mieste vieta.

Pirmojo pasaulinio karo metais, ypač Antrojo pasaulinio karo pradžioje, pilis vėl buvo naudojama kaip kalėjimas. 1939–1941 metais jis buvo gerokai rekonstruotas Vermachtui (Vokietijos ginkluotosioms pajėgoms) čia įrengus kareivines. Špilberkas buvo pristatomas kaip Barbarosos epochą įkūnijanti Moravijos markgrafų rezidencija arba feodalinė kryžiuočių riterių buveinė: sektinas pavyzdys vokiečių kariams. Kai kurios šių laikų elementus pilyje galima pamatyti iki šių dienų.



Špilberkas kaip Austrijos–Vengrijos kariuomenės kareivinės. JOSEF KUNZFELD. Špilberkas. Rytinio pilies sparno vaizdas. 1907 m.



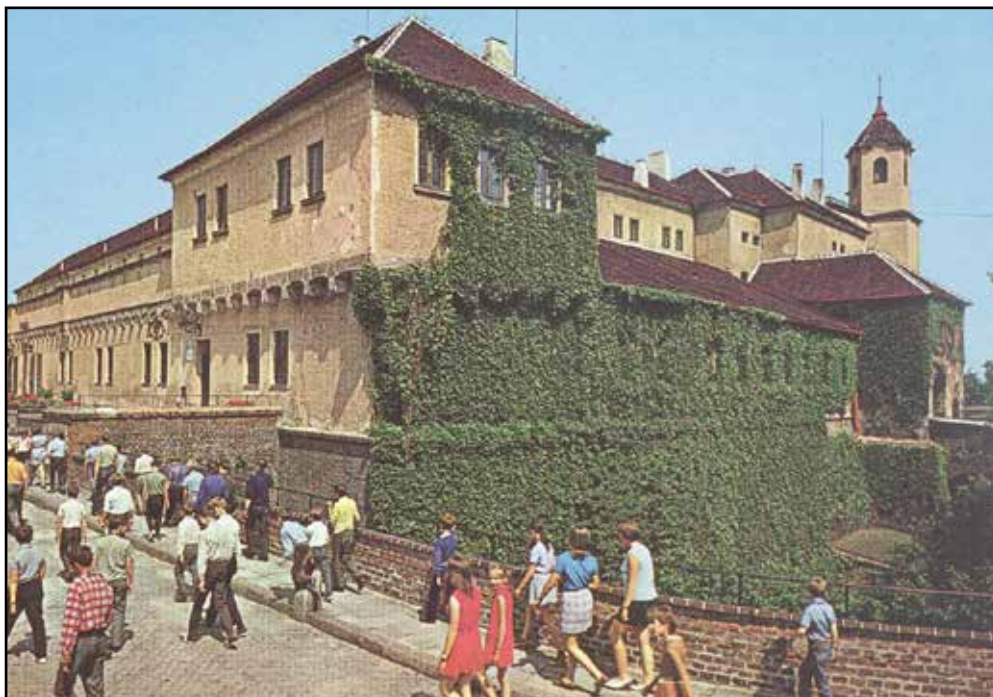
Špilberkas kaip vokiečių Vermachto kareivinės. HERBERT ORTH (?). Špilberkas. Rytinio pilies sparno vaizdas. Apie 1941 m.

BRNO MIESTO MUZIEJUS IR NACIONALINIS KULTŪROS PAMINKLAS

Po Antrojo pasaulinio karo Špilberką naudojo Čekoslovakijos kariuomenė. 1960 m. į pilį persikėlė Brno miesto muziejus; pirmoji paroda atidaryta 1962 m. Tais pačiais metais Špilberkas tapo nacionaliniu kultūros paminklu.

Nuo XX amžiaus 6-ojo dešimtmečio Špilberke buvo atliekami tolesni pakeitimai, daugiausia muziejaus reikmėms. Taip pat buvo

pašalinta dauguma per Antrąjį pasaulinį karą vokiečių padarytų pakeitimų. Nuo XX amžiaus 8-ojo dešimtmečio vykdoma generalinė Špilberko rekonstrukcija. Jos priešpaskutinis etapas buvo baigtas 2020 m. suremontavus ir atidarius buvusius vandens telkinius rytiniame bastione, kuriame įrengta paroda „Akmenų šventykla“.



Nuo 1960 metų Špilberke veikia Brno miesto muziejus. XX amžiaus 6-ojo dešimtmečio atvirukas.

1. TILTAS

Dabar stovime ant tilto, pastatyto XVIII amžiuje, kai Špilberkas virto galinga barokine tvirtove. Tilto konstrukcija daugiausia grindžiama praktiniais sumetimais. Tai sunkių pabūklų gabenimas iš didžiajame kieme stovėjusio arsenalo iki sienų ir atgal.

Tuo metu buvo pastatytas ir kairėje nuo jūsų esantis pastatas ❶, kuriame buvo tvirtovės komendanto butas. Viduramžiais čia buvo cvingeris (plotas tarp išorinės ir vidinės gynybinių sienų) ir siena. Nuo šio laikotarpio liko akmeninė ambrazūra ❷. Antrojo pasaulinio karo metais pastatas buvo paverstas vietinio garnizono puskarininkių valgykla. 6-ajame dešimtmetyje valgykla buvo perstatyta pagal architekto Kamilo Fuchso projektą ir virto valstybinės įmonės „Interhotel Brno“ restoranu bei vyno baru.

Dešinėje esantis priestatas ❸ pastatytas XVIII amžiuje. Tai buvo Špilberko kapeliono namai.

Tiltas buvo pastatytas vietoje ankstesnio medinio (pakeliamojo) tilto. Apie tai primena viršutinėje praėjimo dalyje esantys skrie muliai. Jie čia buvo įrengti perstatant pilį Vermachto reikmėms XX amžiaus 4-ajame dešimtmetyje, siekiant pabrėžti viduramžišką Špilberko dvasią. Tuo pat laikotarpiu virš durų buvo įrengtas XVIII amžiaus pradžios kalkakmenio herbas ❹ simbolizuojantis Bohemijos ir Moravijos sąjungą valdant Habsburgams. Tai Austrijos imperatoriškasis dvigalvis erelis, savo naguose laikantis karališkosios valdžios simbolius: skeptrą ir kardą. Ant krūtinės jis laiko skydą su Bohemijos (liūto) ir Moravijos (erelienės) herbais.





Imperiatoriškasis Austrijos erelis pagrindinių pilies vartų fasade.

2. PAGRINDINIAI PILIES VARTAI

Dabar einame pro pagrindinius pilies vartus. Jie yra viduramžių kilmės ir vėlesniais metais buvo rekonstruoti. Dabartinis vaizdas yra XX amžiaus 4-ojo dešimtmečio rekonstrukcija.

Kairėje pamatysite vadinamas SEDILIJAS

❶, sukonstruotas XIII amžiuje ir primenančias seniausią pilies istoriją. Tai sienoje

esančios sėdėjimo nišos, kurios galėjo būti naudojamos pilies įgulos poilsiui. Jos yra pagamintos iš krinoidinio kalkakmenio – nuo viduramžių naudojamos tipiškos Brno statybinės medžiagos. Ši medžiaga buvo išgaunama Stranos uoloje. Ekskursijos metu dar ne kartą pamatysime šios rūšies kalkakmenį.



3. MAŽASIS KIEMAS

Stovime Mažajame kieme. Viduramžių pilyje buvo tik vienas didelis kiemas, kuris užėmė įspūdingą 93 × 53 metrų plotą. Ji buvo stačiakampio formos. Į pilį buvo galima patekti iš dviejų pusių. Iš rytų, tai yra iš miesto pusės, ją saugojo masyvus prizminis bokštas ❶, vadinamasis donžonas (gyvenamasis bokštas), kurio matmenys yra 14 × 13 metrų, o iš vakarų – iki šių dienų neišlikęs 15 metrų skersmens cilindrinis bokštas. Rytinės

pilies dalis, kurią aplankysime, paskirtis tikėtina buvo gyvenamoji ir reprezentacinė, o vakarinės – gamybinė ir ūkinė.

Vadinamas vidurinis sparnas ❷, kurį matote už manęs, buvo pastatytas tik XIX amžiaus 3-iajame dešimtmetyje. Jo statyba buvo susijusi su kalėjimo kazematuose uždarymu. Tada buvo nuspręsta pastatyti naują sparną, kad antžeminėje komplekso dalyje būtų galima laikyti daugiau kalinių.



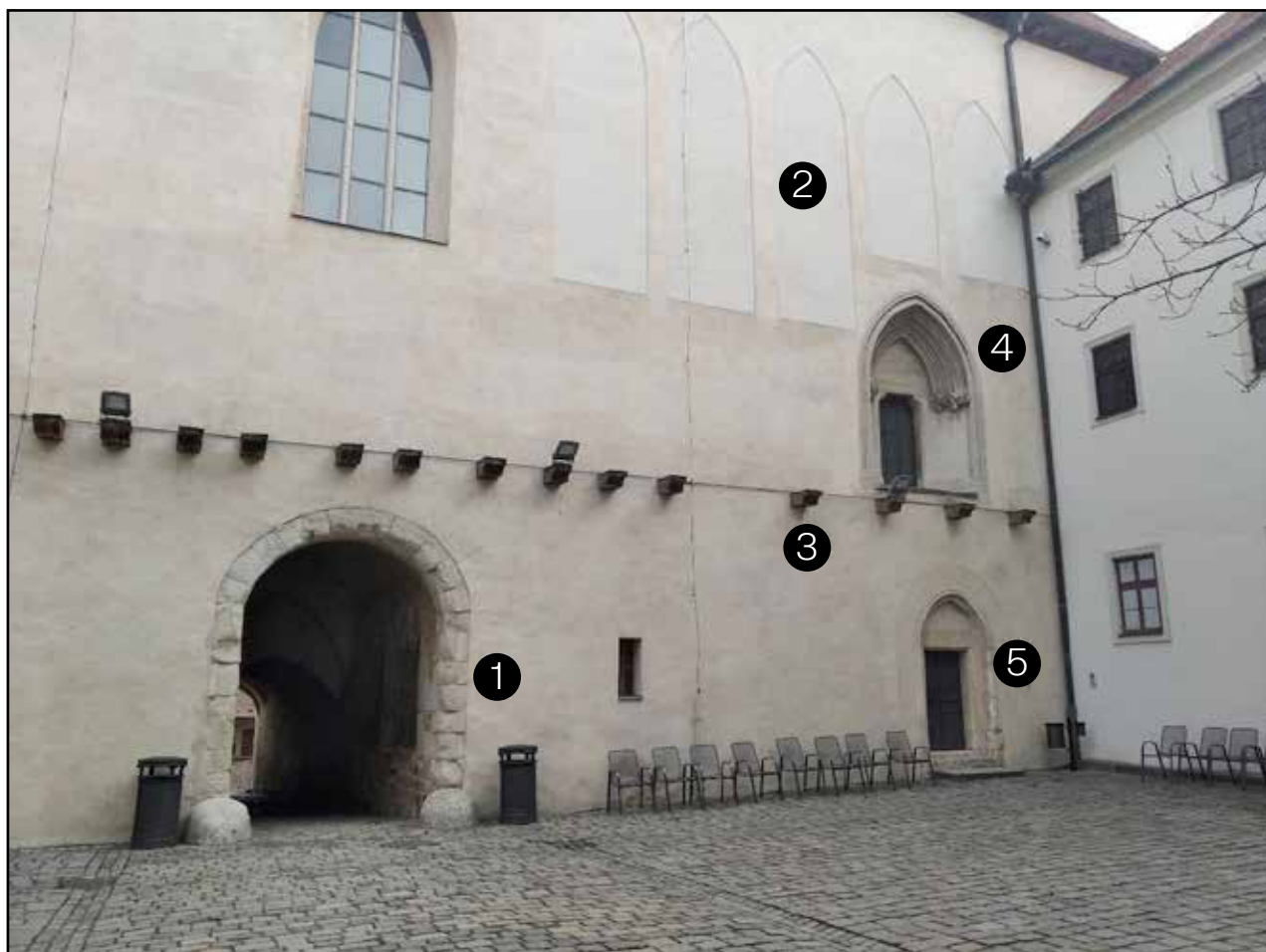
4. RYTINIS SPARAS

Rytinis Špilberko sparnas yra vienintelė geriausiai išsilaikiusi gotikinė pilies dalis. Kituose sparnuose išliko tik išorinės sienos. Ypač vertas dėmesio originalus gotikinis į pilį vedantis perėjimas ❶. Dabartinis rytinio sparno vaizdas yra 1999–2000 m. istorinės restauracijos, atkūrusios gotikinę išvaizdą, rezultatas.

Langų siluetai fasade ❷ žymi jų originalią vietą, o medinės sijos ❸ – egzistavusios medinės galerijos struktūrą. Iš galerijos pro

didingą portalą ❹, vėlgi sukurtą iš krinoidinio kalkakmenio, buvo galima patekti į pagrindinę reprezentacinę pilies dalį. Dalinai atidengtas portalas pirmajame pilies aukšte ❺ veda į vadinamąją gotikinę salę, kurioje netrukus lankysimės.

Į ją pateksime per smailųjį perspektyvinį portalą, kurio pietinė dalis (dešinėje) yra originali. Likusi portalo dalis buvo atkurta neseniai. Šiuo metu ši erdvė naudojama trumpalaikėms Brno miesto muziejaus parodoms.



5. GOTIKINĖ SALĖ

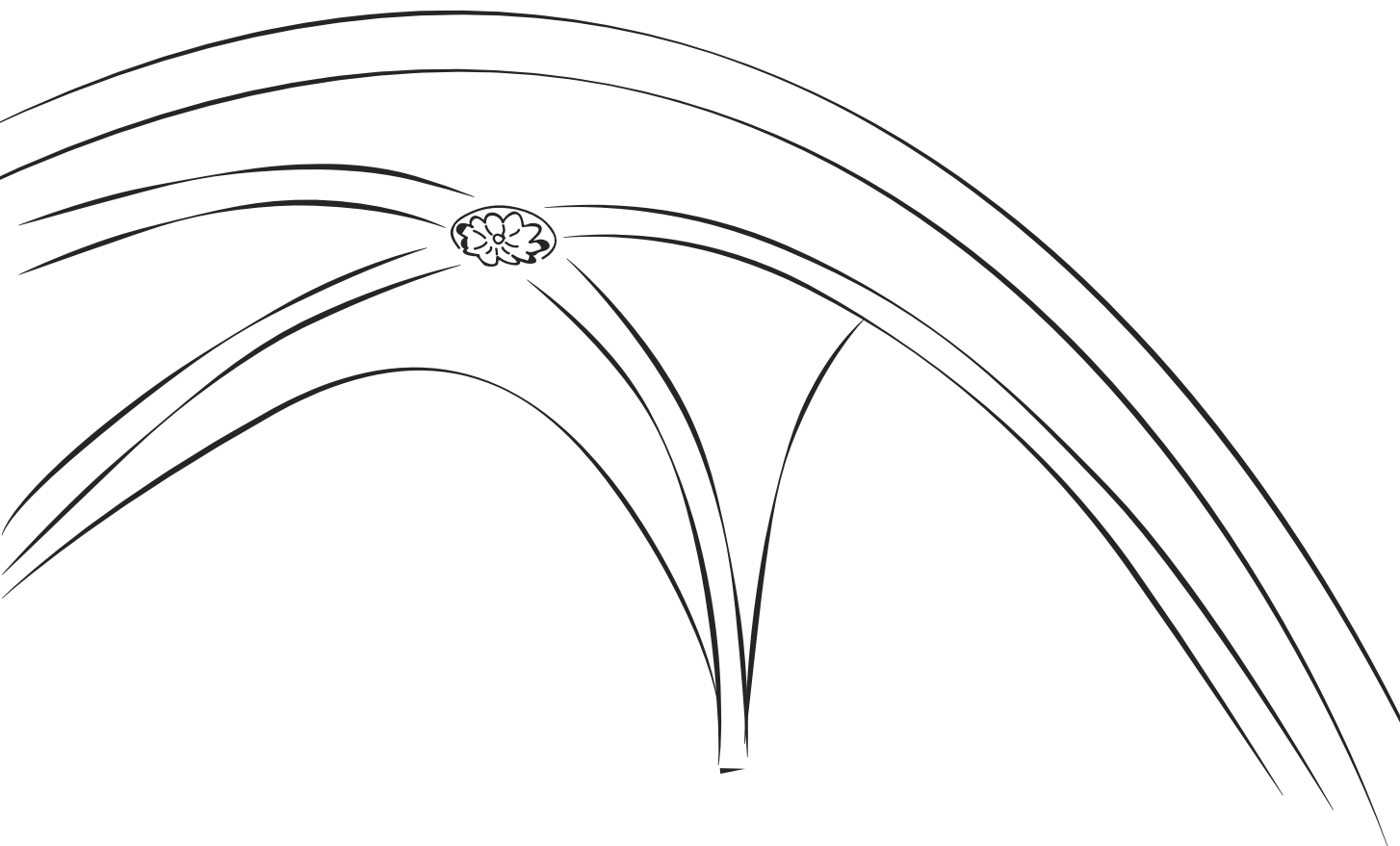
Vadinamoji gotikinė salė yra viena seniausių pilies dalių ir viena nedaugelio patalpų, išlaikiusių beveik pirminę išvaizdą.

Visa salė buvo sukurta statant pilį XIII amžiaus viduryje.

Ją į dvi dalis dalija dviguba arkada su centriniu atraminiu stulpu. Pagrindinėje dalyje, virš mūsų, galima pastebėti originalius kryžminius skliautus ❶, kurių sąvaros akmenys ❷, papuošti vynmedžių ir ąžuolo lapų reljefais. Prieš mus – vėlyvosios nišos ❸ kur tikriausiai buvo akmeniniai suolai. Originalią langų išvaizdą pabrėžia visa palangė ir langai su pašviesintomis marmurinėmis

plokštėmis. Grindys išklotos tikslia senovinių plytelių kopija. Šiandien į salę patenkama per originalų gotikinį portalą.

Apie pirminę patalpos paskirtį praktiškai nieko nežinome. Viena iš galimų interpretacijų – koplyčia pilies personalui. Barokinės tvirtovės laikais (XVIII a., kai Špilberke kalėjo pvz. Francas fon Trenkas) patalpos buvo paverstos garnizono virtuve. XIX amžiuje ir XX amžiaus pradžioje čia buvo valgykla pilies įgulai. 1928–1939 m. Čekoslovakijos kariuomenė salėje įkūrė vadinamąjį Pasi-priešinimo muziejų (legionierių muziejų).





6. PRIZMINIS BOKŠTAS

Prizminis bokštas buvo svarbi pirminės viduramžių Špilberko pilies gynybos sistemos dalis. Stačiakampis, 13x14 metrų dydžio pastatas saugojo rytinius pilies vartus ir tuo pačiu dėl savo storų sienų galėjo būti paskutinis pilies gynėjų prieglobstis. Iš pradžių bokšte buvo įrengti keli aukštai, o beveik belangis pastatas atrodė gana niūriai. Tačiau tokio sprendimo pareikalavo Špilberko gyventojų saugumas.

Barokinės rekonstrukcijos metu buvo galvota, kaip praktiškai panaudoti šias tamsias patalpas su itin storomis sienomis. Galiausiai buvo nuspręsta čia įrengti kameras Špilberko kareivinių kariams bausti. Tokiam pat tikslui šios patalpos buvo naudojamos 1939–1940 m., kai Špilberką valdė Vermachtas ir Gestapo nariai. Kameros buvusiame prizminiame bokšte buvo naudojamos kaip vienutė suimtiesiems, kuriuos reikėjo izoliuoti nuo kitų kalinių.

1999–2000 metais rekonstruojant rytinį pilies sparną buvo nuspręsta dalinai atkurti pirminę gynybinio bokšto funkciją. Buvo pašalintos kai kurių aukštų barokinės grindys monumentaliai atvirai pastato erdvei išryškinti. Neužbaigtam viduramžių perimetro mūriui sustiprinti panaudotas įdomus modernus elementas – parabolinės arkos formos plytų eilių užbaigimas ❶ simboliškai atkartojantis Brno parodų centro A paviljono konstrukciją.

Šiandien prizminio bokšto patalpos primena gerai saugomą išdinę, todėl yra naudojamos svarbiems muziejaus kolekcijų daiktams eksponuoti.

Ant grindų yra Čekijos karalystės ir kitų Pržemislų Otakaro II laikais valdytų teritorijų žemėlapis. ❷ Priekyje pavaizduoti asmeniniai valdovo herbai. Atskiri kraštai pažymėti atitinkamais herbais: Kraina, Karintija, Štirija, Austrija, Moravija ir Bohemija.





Trys herbai tušti: Egerlandas, Vindijos Marka ir Pordenonės miestas. Taip yra todėl, kad, anot heraldikų, Przemyslo Otakaro II laikais šių regionų herbai nebuvo žinomi. Žemėlapis orientuotas pietumis į viršų, tai yra į Romą, kaip tuo metu buvo įprasta. Žemėlapių orientacija šiaurę į viršų Europoje atsirado tik XIV amžiuje, išplitus kompasui.

Monarcho heraldinių regalių įkvėpta meninė Przemyslo Otakaro II valdžios simbolių interpretacija.



Kraina



Karintija



Štirija



Austrija



Moravija



Bohemija

Prizminio bokšto viduje ant sienos puikuoja vienas įdomiausių muziejaus kolekcijos eksponatų. Tai XVIII amžiaus pirmosios pusės „Moravijos erelienė“. Ji išdrožta iš liepos medienos ir yra įdomios konstrukcijos: paukščio korpusas pagamintas surenkant medines dalis. Sparnai sujungiami prie žastikaulio šaknies naudojant pleiščių ir varžtų sistemą.

Remiantis spalvų deriniu, galima daryti prielaidą, kad eksponatas kadaise puošė vieno iš svarbių Brno pastatų interjerą.

2008 m. artefaktą atkūrė Brno miesto muziejaus restauratorius Jindržichas Jurča.



Moravijos erelienė

7. ERDVĖ VIRŠ PERĖJOS

Pirminės virš rytinių pilies vartų esančio antstato paskirties nepavyko nustatyti nei iš rašytinių šaltinių, nei atliekant architektūrinius ir istorinius tyrimus. Tačiau labai tikėtina, kad erdvė buvo padalinta į kelis aukštus. Vis dėlto vadovaujantis kita hipoteze tai buvo vientisa salė – kaip šiais laikais, be horizontalaus padalijimo. Spėjama, kad tam tikrame komplekso statybos etape čia buvo įrengta pilies koplyčia. Tai atitiktų išilginę patalpos orientaciją, kai altoriaus padėtis nukreipta į rytus, o tai – viena iš krikščioniškos šventyklos statybos sąlygų. Tačiau viduramžių pilių, dažnai statomų strateginėse

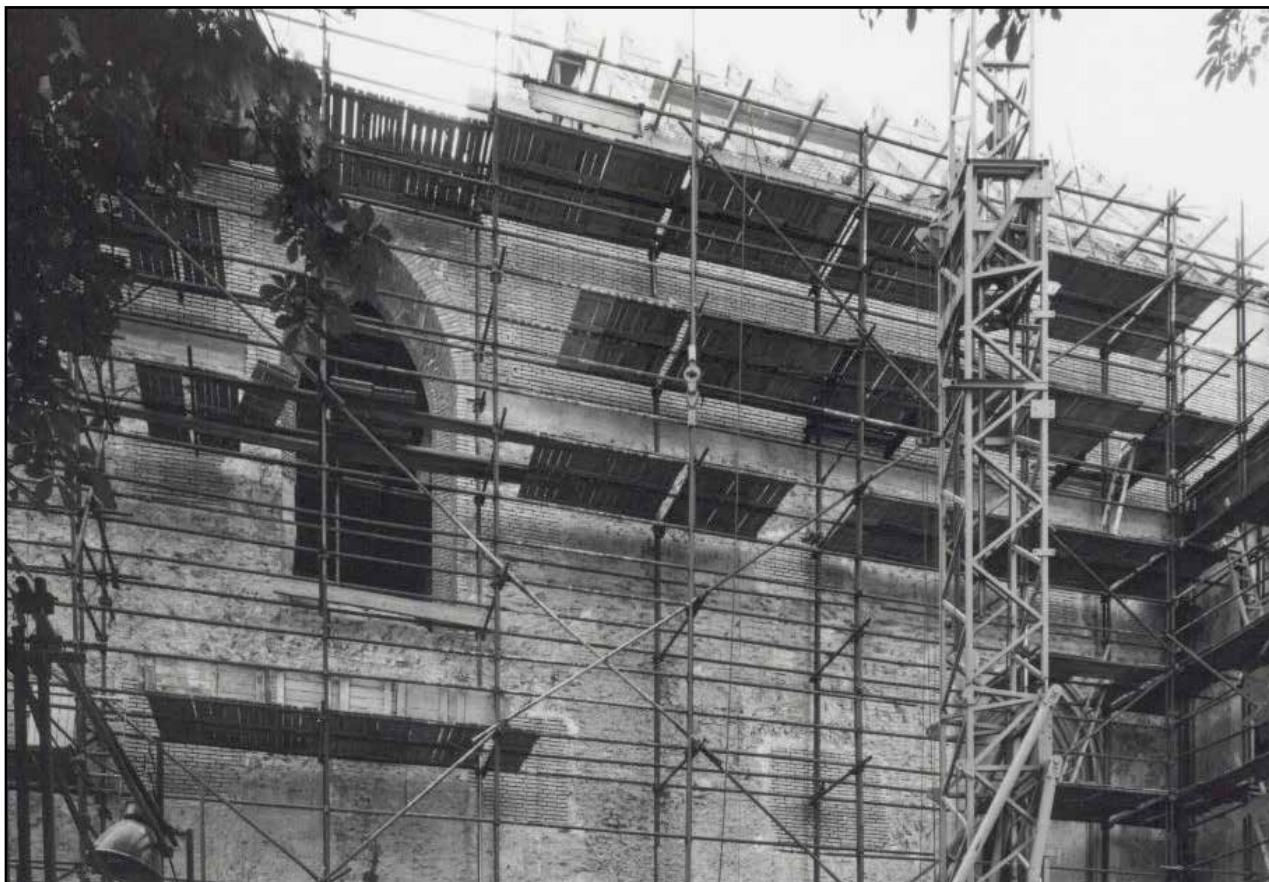
vietose, statytojai ne visada turėjo galimybę teisingai orientuoti koplyčias. Todėl buvo leidžiama nukrypti nuo statybos kanonų. Taigi neįmanoma nei patvirtinti, nei paneigti prielaidos apie šventyklą, tiesiogiai susijusią su prizminiu bokštu.

Koplyčia taip pat minima seniausiam išlikusiam su Špilberko pilimi susijusiam susijusiam rašte, kuris datuojamas 1277 m. rugsėjo 4 d. ir kurį išleido Przemislav Otakaras II Prahoje. Jame skelbiama:

„... kad mūsų koplyčia Brno, kurią įsakėme pastatyti ir pašventinti palaimintojo Jono Krikštytojo garbei...“

Rekonstrukcijos metu čia užmūrytame skliauto užpylime rastas sąvaros akmuo ①. Pradžioje lubų erdvė galėjo baigtis kryž-

minių skliautu, panašiu į mūsų aplankytą gotikinę salę.



Rytinio pilies sparno vaizdas iš Mažų kiemo rekonstrukcijos metu. XX amžiaus 9-ojo dešimtmečio antrosios pusės nuotrauka.



8. KARALIŠKOJI KOPLYČIA

Vadinamoji „Karališkoji koplyčia“ yra pagrindinė rytinio sparno patalpa. Iš pradžių ji buvo skliautuota, su dviem nevienodo dydžio skersiniais skliautais, apšviesta aukštais langais su būdinga arka. Iš Mažojo kiemo galima matyti itin prabangiai dekoruotą įėjimo portalą į patalpą, kur buvo galima patekti iš kiemo per medinę galeriją, kurios kontūrai pažymėti sienoje. Šiuo metu apie šios vietos paskirtį yra dvi versijos. Arba tai buvo pagrindinė posėdžių salė, kurioje valdovas arba jo atstovas teikdavo audiencijas, arba pagrindinė pilies koplyčia, dedikuota Šv. Jonui Krikštytojui.

1997–2000 m. rekonstruojant pilį buvo nuspręsta atverti išlikusius viduramžių mūro fragmentus ir pridėti trūkstantus pastato elementus, atkuriant minėtos koplyčios formą. Pietinėje patalpos dalyje buvo sukurta galerija ①, po kuria matome ankstyvosios gotikos langą su sėdynėmis mūro storyje ②. Taip pat buvo rekonstruotos arkados su sedilijomis ③ ilgesnėse patalpos sienoje. Skliautas nebuvo baigtas, todėl viršuje atsiveria sijinė stogo konstrukcija ④. Tai sustiprina monumentaliausios Špilberko patalpos įspūdį.



Nors tikslios pirminės salės formos ar funkcijos nežinome, tikėtina, kad ši patalpa priklausė prabangiai viduramžių pilies daliai, demonstruojančiai valdovų galią. Be abejo, čia laiką leido Čekijos karaliai ir tokie Moravijos markgrafai kaip Jonas Henrikas, jo sūnus Joštas, Pržemislav Otakaras II arba Karolis IV su savo pirmąja žmona Blanka

de Valua, kuriai į Brno liepė persikelti nepalankiai nusiteikusi anyta. Šiandien negalime nuspręsti, ar šioje Špilberko dalyje jie meldavosi, ar priimdavo lankytojus, tačiau karališkasis blizgesys sklinda iš iki šių dienų išlikusių rytinio sparno gotikinės architektūros likučių.



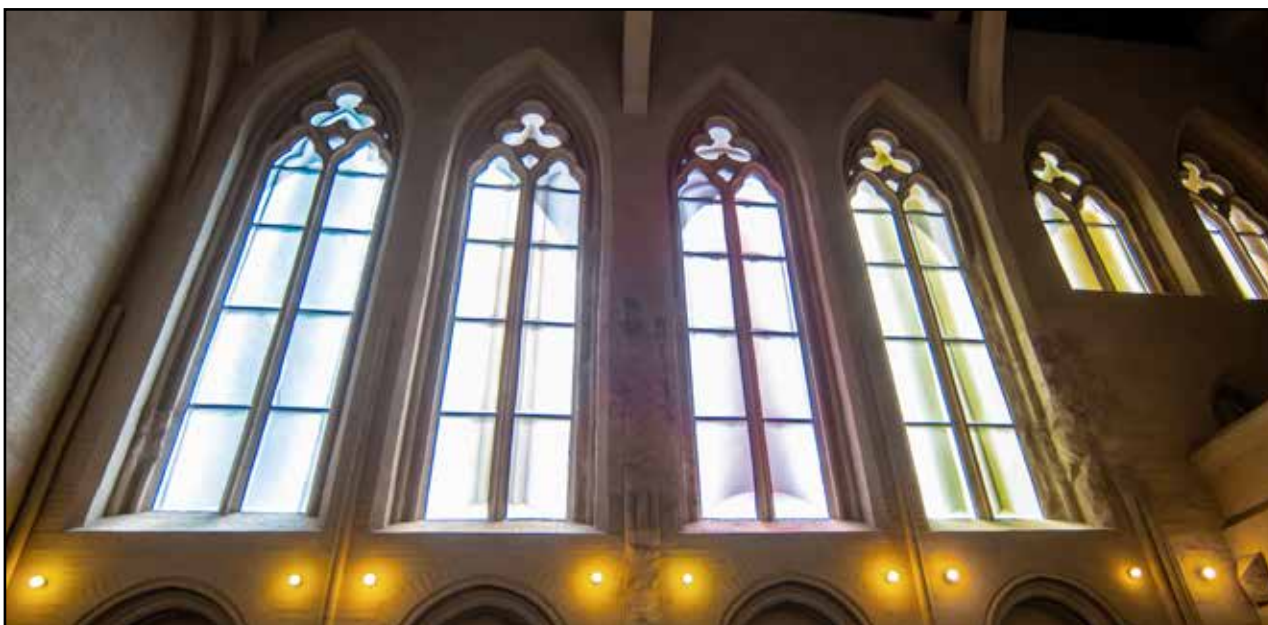
Karališkosios koplyčios interjeras po rekonstrukcijos Vermachto reikmėms 1939–1941 m.

VITRAŽAI RYTINIAME PILIES SPARNE

Seniausios Špilberko pilies dalies, tai yra rytinio sparno remontas buvo baigtas 2003 m., įrengiant naujus vitražus pagal **Stanislovo Libensio ir Jaroslavo Brichtovo** projektą.

Tai nėra klasikinis įvairiaspalvis vitražas, kai atskiri stiklai atskirti metaliniais rėmeliais; šiuo atveju kiekvieną langą sudaro vienos spalvos atspalviai. Švininio stiklo masė buvo nuspalvinta neįprastais įvairių atspalvių oksidais, iki auksinių atspalvių, siekiant

sukurti šios istorinės vietos svarbą pabrėžiantį įspūdį. Po to stiklai buvo šlifuojami, poliruojami ir jiems suteikta tiksli forma. Čekijoje panašius kūrinius galima pamatyti tik Šv. Vito bažnyčios Šv. Vlado koplyčioje ir gotikinėje Horšovskio Tyno koplyčioje. Tai buvo paskutinis garsiojo stiklo menininko Stanislovo Libensio projektas, kurio, deja, jis pats nepamatė. Špilberko užsakymą teko perimti jos žmonai Jaroslavai Brichtovai.



9. RENESANSO SALONAS

Ši patalpa buvo sukurta 1994–2000 metais vykusios rytinio pilies sparno rekonstrukcijos metu. Pavadinimas „Renesanso salonas“ yra kilęs dėl vienintelio pilyje išlikusio renesansinio lango. Mes jį pamatysime iš lauko pusės. Originali yra lango nišos apdaila ir hematitu padaryti užrašai ❶ lango angoje

❷. Visos kitos patalpos dalys, įskaitant medines lubas ❸ ir medines bei stiklines langų dalis ❹ yra naujai pagamintos renesanso stiliumi. Senoviniai ir senovę imituojantys baldai yra iš Brno miesto muziejaus kolekcijų.



RENESANSO SALONE ESANTYS PAVEIKSLAI

Dešinioji siena

- **imperatoriaus Juozapo I ir Karolio VI atvaizdai.**

Jų autorius – tapytojas **Simonè Džionima (1655 – 1731).**

Džionima Brno miesto tarybos užsakymu nutapė imperatorių Juozapo I ir Karolio VI portretus. Jie buvo skirti Brno rotušės posėdžių salei papuošti.

Juozapas I (1678 – 1711 m.)

imperatorius buvo tik šešerius metus: 1705–1711 m. Jo valdymo metu tęsėsi karas dėl Ispanijos įpėdinio, kilęs įsiplieskus ginčui dėl Ispanijos sosto paveldėjimo po to, kai 1700 m. mirė paskutinis Ispanijos Habsburgų atšakos atstovas. Juozapo I paveikslas buvo baigtas 1709 m., o 1711 m. balandžio pradžioje iš paveiksle pavaizduotos karūnos savaime iškrito aukso rutulys – galybės ženklas. Brno gyventojai prisiminė šį įvykį kaip grėsmingą pranašystę, nes 1711 m. balandžio 17 d. Vienoje nuo raupų mirė imperatorius.

Karolis VI (1685-1740 m.)

buvo jaunesnysis Juozapo I brolis ir po jo mirties tapo Šventosios Romos imperijos imperatoriumi. Jis taip pat buvo Bohemijos, Vengrijos karalius, Moravijos markgrafas ir kt. **Karolio VI valdymo metais Špilberko pilies šulinys buvo pagilintas iki 112 metrų**, taigi tapo vienu giliausių Čekijoje. Tuo tarpu Špilberkas pavojaus masyvia barokine tvirtove (citadele), kurią saugo didelio masto bastionų, kurtinų ir pažangių fortifikacijų sistema



Juozapas I



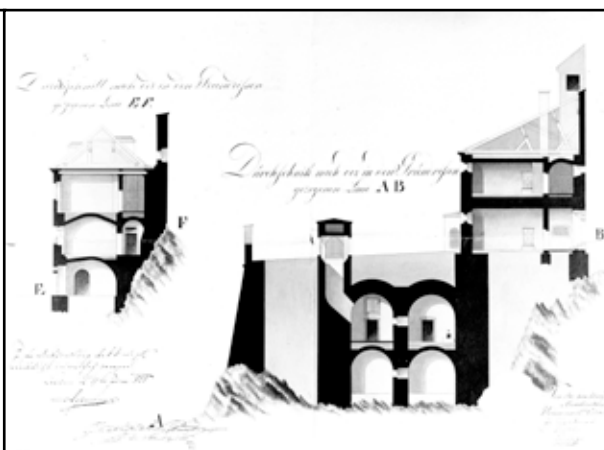
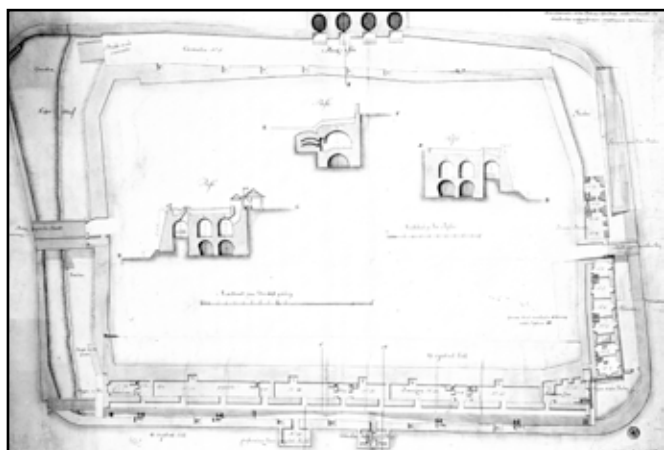
Karolis VI

Kairioji siena

- Marijos Teresės ir Juozapo II atvaizdai.
Nežinomas autorius.



Įėjimas į šiaurinius kazematus.



Marija Teresė

(1717 – 1780 m.)

vienintelė valdančioji Čekijos karalienė, ištekėjusi už kunigaikščio Pranciškaus Stepono Lotaringiečio, kuris 1745 m. buvo karūnuotas Šventosios Romos imperatoriumi (dėl to Marija Teresė vadinama imperatore). Marijos Teresės valdymo pradžioje Špilberkas ir Brno po šimtmetį trukusios taikos vėl susidūrė su tikru karo pavojumi. Tada prūsai užėmė Olomoučą ir apgulė Brno ir Špilberką, bet, laimei, nebandė tiesiogiai pulti gerai įtvirtinto miesto ir tvirtovės, o 1742 m. balandį pasitraukė. Tuomet į Špilberką atvyko erchercogas Karolis Lotaringietis ir jį apžiūrėjęs nusprendė tvirtovėje pastatyti kazematus garnizonui prieglausti bei sandėlį kariniams reikmenims saugoti. Šiam sprendimui vėliau pritarė Marija Teresė.

Nėeilinis įvykis buvo imperatorienės Marijos Teresės ir imperatoriaus Pranciškaus Stepono Lotaringiečio apsilankymas Brno mieste 1748 m. Imperatoriškoji pora, apsistojusi Dytrichšteinių rūmuose Žaliojoje aikštėje, dalyvavo įspūdingoje Kristaus Kūno procesijoje, o imperatorius su broliu Karoliu Lotaringiečiu taip pat apsilankė Špilberke, kur apžiūrėjo naujas fortifikacijas. 1767 metais Marija Teresė susirgo raupais, kurie tuo metu buvo dažna mirties priežastis, ir netgi priėmė paskutinio patepimo sakramentą. Liepą karalienės pasveikimo garbei nuo Špilberko sienų buvo paleistas didžiulis fejerverkas.

Juozapas II

(1741-1790 m.)

pradėjo savarankiškai valdyti Habsburgų imperiją po savo motinos Marijos Teresės mirties. Būdamas garsus reformatorius, jis pakeitė teismų ir kalėjimų sistemą, o tai labai paveikė Špilberką, kuriame jis lankėsi kelis kartus. **Špilberko kalėjimą jis perdavė civilinei administracijai, o kariuomenei nebereikalingus kazematus perstatė kalėjimo reikmėms.** 1784 m. rugsėjo 3 d. jis asmeniškai apžiūrėjo Špilbergo kazematų apatinio aukšto patalpas ir liepė ten įrengti medinius požemius iki gyvos galvos nuteistiems kaliniams. Taigi buvo visiškai priešingai, nei pasakoja vėlesnė klaidinga legenda, pasak kurios imperatorius pats įsakė uždaryti jį čia ir sukrėstas baisaus įspūdžio liepė panaikinti šį siaubingą Špilberko kalėjimą.



Marija Teresė



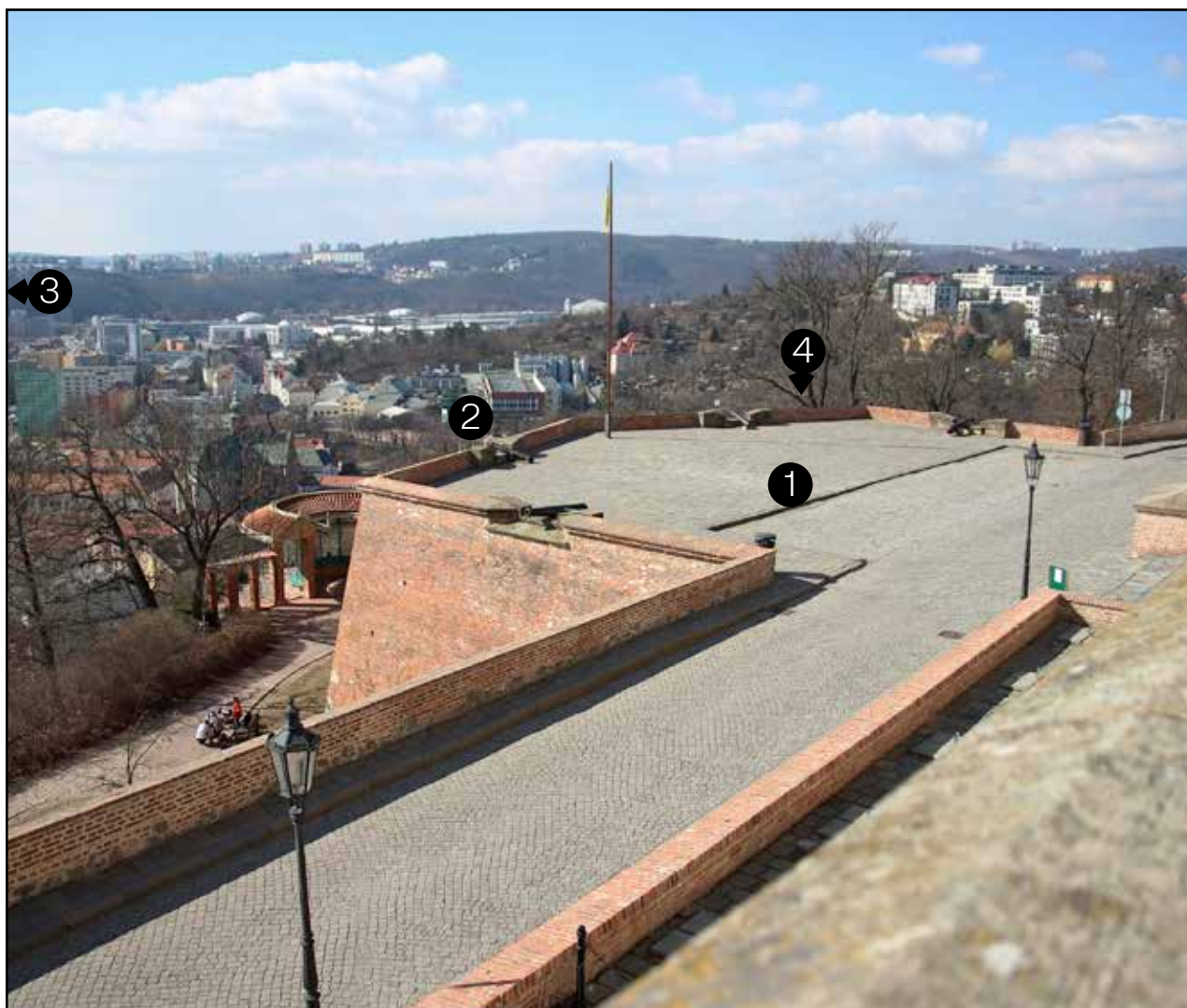
Juozapas II

10. PIETINĖ TERASA

Ką tik įžengėme į vadinamąją Pietinę terasą. Stovime ant buvusių kareivinių pastatų stogo; šios fortifikacijos buvo pastatytos XVIII amžiaus viduryje (maždaug tuo pačiu metu, kai buvo pastatyti kazematai). Viduramžių pilies laikais čia nebuvo jokių pastatų, tik vadinamasis cvingeris (plotas tarp išorinės ir vidinės gynybinių sienų) bei siena. Prieš mus atsiveria vaizdas į Patrankų bastioną **1** ir Senąjį Brno su Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bazilika **2**. Horizonte kairėje

matote buvusį AZ bokštą **3** (dabartinį „N bokštą“) – aukščiausią Čekijos Respublikos pastatą.

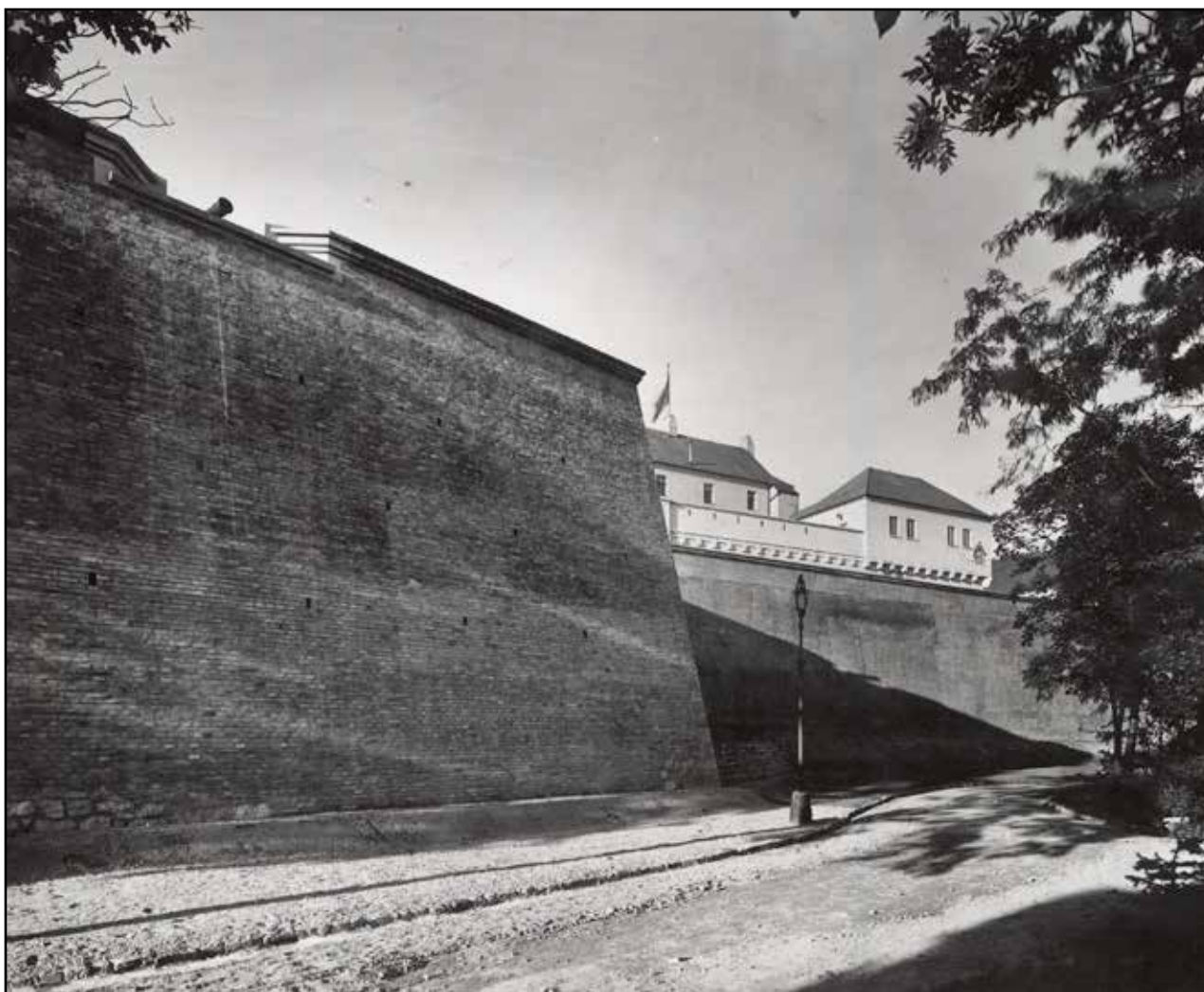
Dabartinis Patrankų bastionas buvo pastatytas Antrojo pasaulinio karo metais, kai pilis buvo pritaikyta Vermachto kareivinėms, ir architektų sumanymu turėjo atrodyti kaip barokinė tvirtovė. Originalų XVII amžiaus bastioną 1809 m. susprogdino prancūzų kariuomenė.



Su juo susijusi
ir legenda apie
vadinamąjį
Velnio bastioną
Trisdešimtmečio
karo laikais

Nors generolas Torstensonas tikėjosi Brno užimti per tris dienas, viskas susiklostė visiškai kitaip. Po trijų mėnesių kovos Brno gyventojai vis nepasidavė. Apgulties pabaigoje karvedys buvo toks nusiminęs ir įsiutęs, kad sušuko: „Velnias griebtų tą prakeiktą Brno!“ Tučtuojau pasirodė velnias ir tarė: „Jūs darote man garbę, mano generale! Mielai Tamstai padėsiu. Tačiau kai ko noriu mainais už šią paslaugą. Turite krauju pasirašyti, kad po Jūsų pergalės visų tų prakeiktų gynėjų sielos atiteks man.“ Nė akimirką nedvejodamas Torstensonas bedė sau į pirštą ir su nelabuoju pasirašė sutartį. Velnias tik sukikeno ir apsižergė artimiausią patrankos sviedinį. Jis įsakė: „Šaukite mane į Špilberką!“ Savo smailiais ragais ir pragariškais sugebėjimais jis ketino sugriauti galingas sienas ir padėti švedams užgrobti tvirtovę. Tačiau jis nesitikėjo, kad pamaldūs Brno gyventojai bus pašventinę Špilberko įtvirtinimus. Tą akimirką, kai jis ant savo sviedinio veržliai lėkė sienos link, visą tvirtovę uždengė neįveikiamas skydas. Velnias pradėjo šaukti ir iš visų jėgų bandė nultipti nuo sviedinio, tačiau jis skriejo taip greitai, kad velnias nespėjo nieko padaryti ir tėsėsi į mūrą. Ir štai velnias amžiams liko įstrigęs sienoje ir pavirtęs akmeniu...”

Šią legendą ir šiandien mena į kairiojo bastiono fasadą po sienos vainiku įmūryta „Velnio galva“ ④ O dabar aplankysime vadinamąjį Kregždės lizdą.



11. RYTINĖ TERASA

Stovime rytinėje terasoje, ant išorinio rytinio sparno stogo, kuris buvo pastatytas XVIII amžiaus viduryje. Tuo metu čia buvo tvirtovės komendanto butas. Viduramžių pilies laikais čia nebuvo jokių pastatų, tik vadinamasis cvingeris (plotas tarp išorinės ir vidinės gynybinių sienų) ir siena.

Už mūsų nugaros yra Renesanso stiliaus langas su restauratorių atidengta nišos apdaila – tai Renesanso salono, kuriame buvome apsilankę ekskursijos metu, langas.

Žemiau mūsų yra priekinis (rytinis) griovys

①, o šonuose – kazematai.

Šiandien priešais mus esantis pastatas ②

naudojamas administracinėms reikmėms.

Čia yra nuo 1960 m. Špilberke įsikūrusio Brno miesto muziejaus biuras ir direkcija.

Namas buvo pastatytas 1847–1849 m. (tuo metu, kai Špilberke atliko bausmę plėšikas Vaclovas Babinskis) ir buvo skirtas kalėjimo administracijai.

Pirmosios Čekoslovakijos Respublikos laikais (1918–1938 m.), kai pilis buvo naudojama kaip Čekoslovakijos kariuomenės kareivinės, čia veikiausiai veikė karo prokuroras, brigados ir divizijos teismai. Antrojo pasaulinio karo metais pastatas buvo suremontuotas vokiečių kariuomenės reikmėms – čia buvo virtuvė ir kareivių valgykla.



Kairėje nuo administracinio pastato (taip pat pastatyto Antrojo pasaulinio karo metais) vietoje vartų ③, stovėjo vadinamoji Valdorfo koplyčia, kurią 1740–1750 m. pastatė krašto gubernatorius baronas Pranciškus Augustinas fon Valdorfas. Kairėje nuo vartų yra pastatai ④, kuriais dabar naudojasi pilies sargybiniai. Iš pradžių tai buvo areštinė, pastatyta 1820 m. pagal statybos direktoriaus Jono Konrado Gernrato projektą, ir perstatyta 1847–1850 m. (pratęsta iki sienos galo).



Valdorfo koplyčia

12. KREGŽDĖS LIZDAS

Šis pastatas buvo pastatytas, kai vyko Špilberko rekonstrukcija įrengiant vokiečių kariuomenės kareivines. 1939 m. rugpjūtį Brno karinės statybos biuras prie Bohemijos ir Moravijos karinės administracijos gavo užduotį rengti planus ir atlikti statybos darbus. Biurui vadovavo diplomuotas Valsybinės statybos tarybos architektas Nojbertas, talkinant architektams Holochui ir Ervinui Francui Aleksandruui Komui. Kadangi tai buvo istorinis objektas, buvo pakviestas ir Brno paminklų instituto vadovas bei Vokietijos technikos universiteto Statybos ir meno istorijos instituto vadovas profesorius dr. Karlas Fridrichas Kiūnas.

Vadinamasis Kregždės lizdas (vok. Schwalbennest) buvo pastatytas 1940–1941 m. pietrytiniame pilies kampe ir buvo skirtas

Vermachto karininkams laisvalaikiui leisti. Tai atsispindi kūrybingoje pastato konstrukcijoje ir interjere.

Pirmajame kambaryje matome koklinę krosnį **1** su Moravijos miestų motyvais. Ją pagamino ligi šiol egzistuojanti austrų įmonė „Angermayer“ iš Eberšvango. Už durų dešinėje yra granitiniai sraigtiniai laiptai (taip pat Antrojo pasaulinio karo laikų), kurie veda į antrąjį (čekiškai vadinamą pirmuoju) aukštą, kuriame buvo puskarininkių valgomasis.





*HERBERT ORTH (?). Špilberkas. Kregždės lizdas.
Įmonės „ANGERMAYER“ pagaminta koklinė krosnis su
Eugenijaus Savoječio statula. Apie 1941 m.*

Antrajame kambaryje su dažytais medinėmis lubomis, būdingomis sijomis ir kvadratais išklotu parketu išsiskiria to paties gamintojo koklinė krosnelė ② su dažytu dekoru. Ant krosnies viršutinio karnizo stovi Majolikos princo Eugenijaus Savoječio statulėlė ③ (todėl kambarys kartais dar vadinamas princo Eugenijaus salonu, vok. Prinz-Eugen-Raum). Po Antrojo pasaulinio karo Kregždės lizdas tapo apačioje įsikūrusios vy-
ninės ir restorano dalimi; rekonstrukcija vyko valstybinės įmonės „Interhotel Brno“ užsakyму XX amžiaus 6-jame dešimtmetyje. Projektui vadovavo inžinierius architektas Kamil Fuchs.





Muzeum
města Brna

Facebook → @Muzeum.mesta.Brna @Spilberkzije
Instagram → @hrad.spilberk

#hradspilberk #vilatugendhat
#meninskabrana #arnoldovavila

spilberk.cz

